

ET BEDRE LIV SOM UNG MED BORDERLINE

Psykolog Signe Lund

Børne- og Ungdomspsykiatrien, Region Sjælland

HVAD ER PERSONLIGHED?

- Kort sagt: Måden vi typisk tænker, føler og handler på
  - Gennemgående og stabile træk
  - Der kommer til udtryk i forskellige sammenhænge i måden vi forstår os selv og i vores relationer til andre
- Grundlægges i den tidlige barndom og udvikles livslangt

Bramsen et al., 2019

- Personlighedstræk er lige (u)stabile i ungdomsårene som i voksenalderen – både for normale og afvigende personlighedstræk

Caspi et al., 2005

UDVIKLING AF PERSONLIGHEDEN

- Medfødt temperament og personlighedstræk
- Visse træk forstærkes i interaktion med omgivelserne
  - Kvalitet af interaktion med omsorgspersoner
  - Belastninger, traumer
  - Hverdagsliv
  - Sociale relationer
  - Fysisk sygdom

UNGDOMMENS FORANDRINGER

- Tænkning
  - Fysisk/hormonelt
  - Følelsesliv
  - Socialt
  - Selvstændighed
  - Identitet
-
- Ringere evne til at hæmme impulser og konsekvensberegne end hos voksne – større problemer med at regulere emotionel arousal

HVAD ER FORSTYRRELSER I PERSONLIGHEDSSTRUKTUREN?

- En forstyrrelse i udviklingen af personligheden vs. forandringer i personlighed
- Uhensigtsmæssige og ekstreme varianter af normale personlighedsstræk
- Ufleksible personlighedstræk der forårsager funktionstab og/eller subjektiv lidelse
- Maladaptive træk der begynder at manifestere sig i ungdomsårene

KULTUR OG NORMER

- Det afvigende defineres med udgangspunkt i det normale og hvad der hæmmer funktionsniveau og/eller skaber lidelse hos selv eller andre
- *”Til de personlighedsforstyrrede hører vinterbadere, militærnægtere og råkostpisere”* (Reiter, Klinisk Psykiatri, 1946, s. 520).

FORSTYRRELSER I PERSONLIGHEDSSTRUKTUREN (ICD-10)

- **Gennemgribende og vedvarende** adfærdsmønstre, der ses ved **unuancerede og uhensigtsmæssige reaktioner** (i forhold til selv og andre), der kan være afvigende på flg. områder:
  - Erkendelse, holdning / tænkning
  - Følelsesliv
  - Impulskontrol og behovstilfredsstillelse
  - Interpersonel adfærd
- **Ekstreme eller afvigende** fra den måde, hvorpå et gennemsnits-menneske i en given kultur føler, tænker, opfatter og især forholder sig til andre.
- Ofte forbundet med **subjektivt ubehag og nedsat socialt funktionsevne**
- Ikke en følge af fysisk sygdom eller psykisk lidelse
- Opstår i barndommen eller ungdommen og vedvarer igennem voksenalderen

F60.31 EMOTIONEL USTABIL PERSONLIGHEDSSTRUKTUR – BORDERLINE TYPEN (ICD-10)

- A. Generelle kriterier for F60 opfyldte
- B. Min. 3 kriterier fra (impulsiv type):
  1. Tendens til at handle impulsivt og uoverlagt
  2. Stridbarhed, især ved impulsfrustration
  3. Affektlabilitet, eksplosivitet
  4. Manglende udholdenhed
  5. Ustabilt og lunefuldt humør
- C. Min. 2 kriterier fra:
  1. Forstyrret og usikker identitetsfølelse
  2. Tendens til intense og ustabile forhold til andre
  3. Udtalt tendens til at undgå at blive ladt alene
  4. Tendens til selvdestruktivitet
  5. Kronisk tomhedsfølelse

PRÆVALENS (DSM-V)

- Borderline forefindes i ca. 0,7 % til 2,7 % af den voksne befolkning blandt unge mere udbredt
- Undersøgelser tyder på, at 1,4 % af unge vil opfylde de diagnostiske kriterier når de er 16 år og 3,2 % når de er 22 år
- Forekomst i klinisk population blandt børn og unge:
  - Ambulatorier: ca. 11 %
  - Døgnafsnit: op til 50 %
- Formentlig lige stor forekomst blandt mænd og kvinder, selvom der er en markant overvægt af kvinder i den kliniske population

BORDERLINE OG SAMSYGDOM

- Andre personlighedsforstyrrelser
- Affektive sindslidelser
- Angstlidelser
- PTSD
- Misbrug
- Spiseforstyrrelser

Kilde: <https://www.psychiatrictimes.com/borderline-personality/comorbidities-borderline-personality-disorder>

ÅRSAGER

- Forskellige og interagerende årsager: det antages, at det er multiple interagerende gener og miljømæssige faktorer
- Personlighedsforstyrrelser opstår formentlig på grund af at visse træk og det medfødte temperament forstærkes i interaktion med opvækstforhold
- Borderline er associeret med traumer. Ikke alle med borderline er traumatiseret og ikke alle der er udsat for traumer udvikler borderline.

Cattane et al., 2017; Paris, 1998; Winsper et al., 2016

- Vi kan ikke sige noget specifikt om årsag eller skyld!

PROGNOSE FOR MENNESKER MED PERSONLIGHEDSFORSTYRRELSER

- Forringet livskvalitet
- Øget selvmordsrisiko
- Megen samtidig forekomst af andre psykiske lidelser (f.eks. angst, depression og ADHD) samt misbrug
- Nedsat psykosocialt funktionsniveau
- Vanskeligheder ved at gennemføre uddannelse
- Social isolation og ensomhed
- Problemer med at etablere og fastholde tilknytning til arbejdsmarkedet
- Forhøjet dødelighed (fysisk sygdom og selvmord)

UNGE MED BORDERLINE

- Riskoadfærd
- Selvskade / suicidaladfærd
- Impulsiv adfærd
- Upassende vredesudbrud
- Voksne er i højere grad karakteriseret ved:
  - Ustabile forhold
  - Manglende identitetsfølelse
  - Frygt for at blive forladt

MYTER OM BORDERLINE

- Det er en ”sygdom til døden”
- Mennesker med borderline vil bare have opmærksomhed og er manipulerende
- Det er kun kvinder der kan have borderline
- Det er synd at give diagnosen
- ”Hvor slemt kan det være?” - alle har da humørsvingninger
- Besværlige patienter og ikke egnet til terapi

KAN MAN BLIVE RASK?

- ”Rette” diagnose – ”rette” behandling
- Det er vigtigt med en tidlig indsats – især på grund af risikoadfærd og alvor af symptomer og funktionsnedsættelse
- Undersøgelser har vist at op til 65 % af unge med borderline efter 4 år ikke længere opfylder kriterierne for diagnosen og 99 % efter 16 år
- Meget tyder dog på, at der alligevel kan være fortsatte vanskeligheder samt nedsat psykosocialt funktionsniveau
- Ikke nødvendigvis en livslang lidelse!

BEHANDLING

- Ubehandlet personlighedsforstyrrelser er forbundet med en dårligere prognose (fysisk, psykisk og socialt)

Bramsen et al., 2019

- Vigtigt, ikke kun at fokusere på at reducere symptomer og adfærd, men også på at øge funktionsniveauet

Chanen, 2015

BEHANDLING / DEN KOORDINEREDE INDSATS

- Psykoedukation
- Psykoterapi
- Psykofarmakologisk behandling (af komorbide tilstande)
- Sociale støtteforanstaltninger
  - Stop ulykken
  - Et stabilt og godartet miljø til at understøtte behandlingen

TERAPI DER ”VIRKER”

- Kognitiv adfærdsterapi (CBT)
- Dialektisk adfærdsterapi (DAT)
- Cognitive Analytic Therapy (CAT)
- Systems, Training, Emotional, Predictability, Problem Solving (STEPPS)
- Skemafokuseret terapi (SFT)
- Metakognitiv interpersonel terapi (MIT)
- Transference-focused therapy (TFP)
- Mentaliserings-baseret terapi (MBT)

Bach, B., 2017; Bo et al., 2017; Chanen, 2015; Hansen, 2017; Kaess et al., 2014

PERSONLIG RECOVERY / AT KOMME SIG

- Forbundethed
- Håb og optimisme
- Positiv identitet
- Meningen med tilværelsen
- Empowerment

HVAD KAN MAN SELV GØRE?

- Tal med nogen!
- Søge og være åben overfor hjælp / behandling
- Få viden om diagnosen
- Huske på, at det ikke nødvendigvis er en kronisk tilstand og at en forstyrrelse af personlighedsstrukturen ikke udvikler sig i et tomrum
- Undgå skyld og skam / gør op med myter
- Skabe netværk – holde fast i hverdagen
- Undlad at lade diagnosen definere én – der er mange andre aspekter ved ens personlighed: det betyder **ikke** at man har en dårlig personlighed
- Huske på at man er noget værd
- Finde gode sociale fællesskaber / fravælge negative relationer

HVORDAN KAN MAN SOM PÅRØRENDE BEDST HJÆLPE EN UNG MED BORDERLINE?

- Forsøg at forstå hvad borderline er
- Hjælp med at søge relevant behandling/hjælp
- Støt op omkring behandling (logistik, følelsesmæssig støtte, motivation, økonomi)
- Hjælp med at fastholde og skabe en normal hverdag – på det niveau det er muligt (bopæl, økonomi, sociale relationer og uddannelse/arbejde)
- Ej tage personligt
- Ej svinge med – vip den anden vej. Ej svinge med og lade sig provokere af den unges følelser

- Tilpas tilgang til - ikke reel alder - men følelsesmæssig modenhed
- Ekstra behov for anerkendelse og ros for indsats
- Relationerne kan være ustabile – også til forældrene
- Undgå tvetydig kommunikation da det kan fremprovokere usikkerhed
- Indlæg pauser/ rum til at trække sig for at imødekomme impulsfrustration og aggressionsgennembrud
- Ved konflikter, skab efterfølgende rum til opfølgning

- Hold øje med og regulér den følelsesmæssige tilstand i samtaler med den unge
- Rumme (containment)
- Ved høj følelsesmæssig intensitet søg at være støttende og rummende istedet for udfordrende. Det er bedre at have de udfordrende samtaler når følelserne er mere neutrale

- Holde ud, holde til, holde af – afholde fra at handle!

HVORDAN KAN MAN FÅ HJÆLP?

- Kan man ikke passe på sig selv, så skal man have hjælp f.eks. pårørende eller eget netværk
- Akut: psykiatrisk skadestue
- Henvisning til børne- og ungdomspsykiatrien f.eks. via henvisning fra egen læge eller kommune (sagsbehandler eller PPR)
- Henvisning til psykiatrien eller privatpraktiserende psykiater via henvisning fra egen læge
- Privatpraktiserende psykiater/psykolog
- Netværk og organisationer - google is your friend

TAK FOR OPMÆRKSOMHEDEN!

Tak for inspiration til: Sune Bo, Janne Vilmar, Signe Liv Sørensen,
Stefan Lock Jensen og Mie Jørgensen.

KILDER

- Bach, B. (2017). Skematerapi for personlighedsforstyrrelser. I: E. Simonsen, & B. B. Mathiesen (Eds.), *Personlighed og personlighedsforstyrrelser: En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Biskin, R. (2015). The Lifetime Course of Borderline Personality Disorder. *Canadian Journal of Psychiatry*; 60(7): 303-308
- Bramsen, L. H. & Jeppesen, P. (2019). *Personlighedsforstyrrelser hos børn og unge*. I: Thomsen, P. H., Rask, C. H. Og Bilenberg, N. (Red.). Børne- og ungdomspsykiatri. 4. udgave. FADL'S FORLAG.
- Bo, S., Kongerslev, M., Larsen, K. & Bateman, A. (2017). Mentaliseringsbaseret behandling af borderline personlighedsforstyrrelse I: E. Simonsen, & B. B. Mathiesen (Eds.), *Personlighed og personlighedsforstyrrelser: En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Caspi, A., Roberts., B. & Shiner, R. (2005). Personality Development: Stability and Change. *Annual Review of Psychology*. 56: 453-484
- Cattane, N., Rossi, R., Manfredi, M. & Cattaneo, A. (2017). Borderline personality disorder and childhood trauma: Exploring the affected biological systems and mechanisms. *BMC Psychiatry*. 17:221
- Chanen, A. (2015). Borderline Personality Disorder in Young People: Are We There Yet? *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 71(8), 778-791
- Hansen, J. (2017). Dialektisk adfærdsterapi ved borderline personlighedsforstyrrelse. I: E. Simonsen, & B. B. Mathiesen (Eds.), *Personlighed og personlighedsforstyrrelser: En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hastrup, L., Kristensen, J. & Kongerslev, M. (2017). Psykosocial rehabilitering og samfundsøkonomiske omkostninger ved personlighedsforstyrrelser. I: E. Simonsen, & B. B. Mathiesen (Eds.), *Personlighed og personlighedsforstyrrelser: En grundbog* (pp. 627-648). København: Hans Reitzels Forlag.
- Ibraheim, M., Kalpakci, A. & Sharp, C. (2017). The specificity of emotion dysregulation in adolescents with borderline personality disorder: comparison with psychiatric and healthy controls. *Borderline Personality Disorder and Emotion Dysregulation*. 4:1
- Kaess, M. & Chanen, A. (2014). Borderline Personality Disorder in Adolescence. *Pediatrics*, september 2014
- Leamy, M., Bird, V., Le Boutillier, C., Williams, J. & Slade, M. (2011). Conceptual framework for personal recovery in mental health: systematic review and narrative synthesis. *The British Journal of Psychiatry*. 199(6): 445-452.
- Paris, J (1998). Does childhood trauma cause personality disorders in adults? *Canadian Journal of Psychiatry*, 43, 148-153
- Sameroff, A.J. (2000). Developmental psychopathology: Concepts and challenges. *Development & Psychopathology*, 12 (297-312)
- Torgersen, S. (2009). The nature (and nurture) of personality disorders. *Scandinavian Journal of Psychology*, 50, 624-632
- Winsper, C., Lereya, S., Marwaha, S. & Thomsen, A. (2016). The aetiological and psychopathological validity of borderline personality disorder in youth: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 44: 13-24
- Wright, A., Zalewski, M., Hallquist, M., Hipwell, A. & Stepp, S. (2016). Developmental trajectories of borderline personality disorder symptoms and psychosocial functioning in adolescence. *Journal of Personality Disorders*, 30(3), 351-372

